

සසර පැවැත්ම හා සසර නැවැත්ම

සියලු සත්ත්වයන්ගේ ඒකායන පැතුම දුකින් නිදහස් වීමයි. සත්ත්වයා සැපතට කැමැති වන්නේ දුකට අකැමැති වන්නේත් මේ නිසයි (සුඛකාමා භික්ඛවෙ සන්තා දුක්ඛපටික්කුලා). විශේෂයෙන් මිනිසා තම දිවිමගෙහි සිදුකරන සෑම කටයුත්තකින් ම අපේක්ෂා කරන්නේ දුකින් නිදහස් ව සැපතට පත්වීමයි. එහෙත් අභාග්‍යය නම් සත්ත්වයා දුකින් නිදහස් වීම සඳහා සිදු කරන දෑ තුළින් ම තව තවත් දුක වෙත ම ළඟා වීමයි. සම්මා දිට්ඨියෙන් තොර ලෝකයා ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණවලින් නිදහස් වීම සඳහා සිදු කරන්නේ එබඳු ම ලක්ෂණවලින් යුතු ජීවි, අජීවි දෑ තමා වෙත ළඟා කර ගැනීමයි. අවසානයේ පෙර තිබුණාට ද වඩා දුක් සමුදයක් සහිත ව අතෘප්තිකර ලෙස ජීවිතය නිමා කොට යළිදු සසරට වැටෙයි. මේ බව මැනවින් පසක් කළ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුකින් නිදහස් වීමේ සැබෑ මාවත ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ලෝක සත්ත්වයාට ද එම මාවත ලබා දීමට අතිශය කරුණාධර්මයෙන් කටයුතු කළහ. උන් වහන්සේ ලොවට දේශනා කළ සෑම දහම් පදයකින් ම ප්‍රකාශ වන්නේ දුකින් නිදහස් වීමට අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශයන් ය.

අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාවක් වූ තථාගත දේශනාව ක්‍රමයෙන් ගැඹුරට දිව යන්නකි. එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මූලික අභිලාශය වූයේ දුකට සුගතියක් ලබා සිටින සත්ත්වයන් මරණින් මත දුගතියට නොයන සේ මතු භවයෙහි සුගතිය ස්ථාවර වන සේ අනුශාසනා කිරීමටයි. කර්මය හා කර්මඵල පිළිබඳ අවබෝධය ලබා දී සත්ත්වයන් දන, සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍යක්‍රියා වෙත යොමු කරලීම මෙමගින් සිදු කෙරේ. ඒ අනුව නිතර සිත පිරිසිදුව පවත්වා ගනිමින් කායික, වාචසික, මානසික වශයෙන් කුසල ක්‍රියාවන්හි නිරත කරලීම බුදුරදුන්ගේ අපේක්ෂාව විය. එමගින් මෙලොව වශයෙන් සතුට, නිරෝගීබව, දිගාසිරි සම්පත්, කලණ මිතුරු ඇසුර ආදී ආනිසංස ලැබෙන පරලොව සුගතියාමී වීමට මෙම දහම් මග උපකාරවත් වනු ඇත. ලෝකික වශයෙන් අපට ලද හැකි ඉහළ ම කුසල ආනිසංස නම් සිත සමාධිමත් කර ධ්‍යාන මට්ටමට සිත දියුණු කරලීමයි. මෙහි භාවනාව, ආනාපානසති භාවනාව ආදී කමටහනක් උපයෝගී කර ගනිමින් ලෝකික කුසලය තුළ සිත සමාධිමත් කළහොත් ධ්‍යාන අභිඥ මට්ටම දක්වා සිත දියුණු කළ හැකිය. එමගින් තම ආධ්‍යාත්මික සතුට වර්ධනය කර ගැනීමට මෙන් පරලොව සුගතිය ද සාක්ෂාත් කර ගැනීමට පුළුවනි. මෙම ශක්ති උපයෝගී කරගනිමින් ලෝකයට ද උපරිම ලෙස යහපත උදකිරීමට ද හැකියාව පවතී.

බාහිර ලෝකයක් ඇත හෝ නැත යන අවිද්‍යා සහගත ආකල්පයෙන් යුතුව අප බාහිර ලෝකය හා සම්බන්ධ වුවහොත් සංසාර චක්‍රයෙහි අප දිගින් දිගට ම ගමන් කරනු ඇත. එහිදී පිරිසිදු සිතක් කරන ක්‍රියා හේතුවෙන් සසර සැප විපාක ලැබිය හැකි නමුදු ජරා මරණාදී දුකෙන් නිදහස්වීමක් නොමැත. එබැවින් බුදුදහමින් විශේෂයෙන් අපට මග පෙන්වන්නේ හුදෙක් ලෝකික කුසල් කොට සුගතියාමීවීමට පමණක් නොව ලෝකෝත්තර සම්මාදිට්ඨිය උපදවාගෙන හැකිතාක් ඉක්මනින් දුකෙන් නිදහස්ව සසර කතරින් එතෙරවීමටයි. ජරා, මරණාදී දුක් සමුදයෙන් නිදහස්වීමට හැකියාව පවතින්නේ ද එමගින් පමණි.

එබැවින් සසර දුකින් සදහට අතමිදී සංසාර චක්‍රයෙන් සදහට නිදහස්වීමේ මාවතක් ද බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා දුන්හ. ලොව පහළ වන සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ මූලික අභිලාශය වන්නේ ද චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කරවා සත්ත්වයන් සසර දුකින් සදහට නිදහස්වීමට මග පෙන්වීමයි.

සසර පැවැත්ම - ජරා මරණ හටගන්නා ආකාරය

අප ලෝකය හා සම්බන්ධ වන්නේ ඇස, කන ආදී ආයතනය ඔස්සේ රූප, ශබ්දදී අරමුණු හරහා අරමුණු දැන ගැනීම් වශයෙනි. එහි දී පළමුවෙන් ඇස ආදී ආයතන හා රූපාදී අරමුණ සම්බන්ධ වන අවස්ථාව සැලකෙන්නේ අතීත කර්මයන්ට ලැබෙන විපාක අවස්ථාව වශයෙනි. ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන අභ්‍යන්තර ආයතන සමග රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඓච්ච්ඛි, ධම්ම යන අරමුණු සම්බන්ධ වන පළමු අවස්ථාව වහා හටගෙන නිරුද්ධ වන්නකි. එම ආයතන හා අරමුණු ඒක ක්ෂණික වශයෙන් පෙර නොතිබී

හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වේ (අනුන්වා සම්භූතං හුන්වා න භවිස්සති). රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පංචකය පහළ වන මෙම පළමු අවස්ථාව අපට පාලනය කළ නොහැක්කකි. අප ලෝකය හා සම්බන්ධ වීමත් සමඟ ම මෙම තත්ත්වය හටගෙන වහා නිරුද්ධ වේ. මේ බව නොදන අප අවිද්‍යා සහගතව සිටිය හොත් එම නිරුද්ධ වූ ආයතන හා අරමුණුවලට අදළ වේදනා, සඤ්ඤා, වේතනා නිත්‍ය, සැප, ආත්ම වශයෙන් ගෙන මෙනෙහි කිරීම් වශයෙන් උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩනැගේ. මෙලෙස හටගත් අවිද්‍යා සහගත උපාදනස්කන්ධ පංචකය හේතුවෙන් තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන හටගෙන වැළැක්විය නොහැක්කකි. එවිට අවිද්‍යාවේ පමණට ඇලීම්, ගැටීම් හටගෙන එමගින් ජරා, මරණාදී දුක් විඳීමට අපට සිදුවනු ඇත.

හේතු ඇති කල්හි ස්කන්ධ පංචකයක් හටගෙන නිරුද්ධ වන ආකාරය නුවණින් නොදුටුව හොත් උපාදන ගොඩනැගෙන ආකාරය මධු පිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි මැනැවින් විස්තර වේ. නිරුද්ධ වූ ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ යථාවබෝධය නොතිබුණ හොත් රූප, ශබ්දදී අරමුණු විෂයයෙහි සිත බැස ගනී. එවිට අතීත කර්මයන්ට විපාක වශයෙන් හටගත් ස්කන්ධ පංචකය උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් බවට පත්වේ. එනම් ප්‍රපංච (තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන) හට ගනී. මෙම ප්‍රපංචයේ පුද්ගලයා මැඩගෙන සිටිය (යනොනිදනං පුරිසං පපඤ්චසඤ්ඤාසංඛා සමුද්දවරන්ති). දුක හටගන්නේ මේ ආකාරයටයි. උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩනැගෙන්නේ මේ ආකාරයටයි. ඒ සමඟ ම රාග, පටිස, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, මාන, භවරාග, අවිජ්ජා යන කිසිදු අනුසය ධර්මයක් හටගනී. එම අනුසය ධර්ම ඇති කල්හි දඬු ගැනීම්, ආයුධ ගැනීම්, කලහ, විග්‍රහ, විරුද්ධකථා, පරූෂ වචන, කේලාම්, මුසාවාද ආදියට මුල් වූ වේතනා හටගනී. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහිදී කෙටියෙන් දේශනා කළේ අවිද්‍යාව හේතුවෙන් අකුසල විතර්ක හටගෙන දුක නිර්මාණය වන ආකාරයයි.

අවිද්‍යා සහගතව බාහිර ලෝකය හා සම්බන්ධ වූ විට රූපාදී අරමුණු විෂයයෙහි සතුටු වුව ද අසතුටු වුව ද මැදහත් ව සිටිය ද අප සිටින්නේ දුක මතයි. මෙහි දී සිත අපිරිසිදුව ක්‍රියා කළහොත් අකුසල් සිදුවන අතර සිත පිරිසිදුව ක්‍රියා කළහොත් ලෝකික කුසල් රැස් වේ. නිරුද්ධ වූ ලෝකය ඇති දෙයක් සේ ගත් කල්හි කුසල් කළ ද අකුසල් කළ ද අප සිටින්නේ ලෝකය ඇත යන අන්තය තුළයි. එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් දුගතිය හෝ සුගතිය නිර්මාණය වේ. මේ දෙකින් ම ජරාමරණ අත්විඳීමට සිදුවේ.

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයට අනුව අවිද්‍යා සහගතව ඇස ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ රූපාදී අරමුණු ගැනීමේ දී ප්‍රපංච හටගෙන ඊට අදළ උපාදන ස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩනැගී ජරා මරණාදී දුක් සමුදය හටගන්නා ආකාරය මහාකච්චාන මහරහතන් වහන්සේ තවදුරටත් විස්තරාත්මක පැහැදිලි කරති. ඒ අනුව,

චක්ඛුං ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං තිණ්ණං සංගති එස්සො එස්ස පච්චයා වේදනා යං වේදෙති තං සංජානාති යං සංජානාති තං විතක්කෙති යං විතක්කෙති තං පපංචෙති යං පපංචෙති තතො නිදනං පුරිසං පපංචසඤ්ඤා සංඛා සමුද්දවරන්ති අතීතානාගත පච්චුප්පන්නේසු චක්ඛුවිඤ්ඤායෙසු රූපෙසු.

ඇස, රූපය, චක්ඛුවිඤ්ඤාණය, චක්ඛුසම්ඵස්සය, චක්ඛුසම්ඵස්සජා වේදනා, රූපසඤ්ඤා, රූප විතක්ක, පපඤ්ච ආදී වශයෙන් ස්කන්ධ පඤ්චකයක් ගොඩනැගී ජරාමරණාදී දුක් සමුදය හටගන්නා ආකාරයක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පැහැදිලි කරති. මෙහිදී නිරුද්ධ වූ ඇස, රූපය, චක්ඛු විඤ්ඤාණය, ස්පර්ශය, ඊට අදළ වේදනාව, සඤ්ඤාව ආදිය තවදුරටත් ඇති දෙයක් සේ ගෙන වේතනා (ප්‍රපංච) ගොඩනගා ගනී.

අවිද්‍යා සහගතව ඇස උපන් කල්හි රූපය, චක්ඛු විඤ්ඤාණය, චක්ඛු සම්ඵස්සය, චක්ඛු සම්ඵස්සජා වේදනා, චක්ඛුසම්ඵස්ස වේදනා, රූපසඤ්ඤා, රූප විතක්ක, ප්‍රපංච සහිත රූප සංචේතනා ආදී සියල්ල

නිර්මාණය වේ. කණ ආදි සෙසු ආයතන සම්බන්ධ තත්වය ද මෙසේයි. මෙලෙස අවිද්‍යා සහගතව ලෝකය හා සම්බන්ධ වීමේ දී ඇස, රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤාණය ආදි ඉන්ද්‍රිය ලෝකය ඇති දෙයක් සේ ගෙන ඒ තුළ සිත බැස ගනී. එවිට ජරා, මරණාදියෙන් නිදහස්වීමක් නොමැත.

ලෝකය හෙවත් දුකෙහි හටගැනීම පිළිබඳ මෙම තත්වය කලාණ මිත්‍රත්වය ඔස්සේ සද්ධර්මශ්‍රවණය තුළින් අසා දැනගත් ශ්‍රාවකයා හැකිතාක් දුරට සිහියෙන් හා නුවණින් ක්‍රියා කරමින් යළි යළිත් අවිද්‍යා සහගත උපාදනස්කන්ධ පංචකයක් ගොඩ නොනැගෙන අයුරින් ක්‍රියා කරයි. දුකෙහි හටගැනීම හා නිරෝධය දකින තැනැත්තා හැකිතාක් ඉක්මනින් දුකින් නිදහස්වීමට ක්‍රියා කරයි. මක් නිසාද යත් ඔහු තවදුරටත් දුක් විඳීමට අකැමැති වන හෙයිනි. දුකෙහි හටගැනීම හා නැතිවීම පිළිබඳ සිද්ධාන්තය පැහැදිලි කෙරෙන පටිච්ච සමුප්පාදය දකින්නා ධර්මය දකියි (යො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති සො ධම්මං පස්සති). ධර්මය දකින තැනැත්තා පටිච්චසමුප්පාදය දකියි (යො ධම්මං පස්සති සො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති). මෙලෙස ධර්මය දැකීම බුදුරදුන් දැකීමට ද උපකාරී වේ (යො ධම්මං පස්සති සො මං පස්සති).

සසර නැවැත්ම - ජරා මරණ නිරුද්ධ කරන ආකාරය

මධුපිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි දෙවන පියවරින් මග පෙන්වන්නේ විද්‍යාසහගතව සිහියෙන් හා නුවණින් ක්‍රියා කිරීමෙන් දුක ඇති නොවන ලෙස ලෝකය දෙස බලන ආකාරයයි. අතීත කර්මයන්ට ලැබෙන විපාක වශයෙන් ඇස ආදි ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ හඳුනාගන්නා රූපාදි අරමුණු පිළිබඳ නිර්මාණය වන ස්කන්ධ පංචකය පිළිබඳ අවිද්‍යාවෙන් සිත බැස නොගත හොත් දුක හට නොගනී. එනම් දුටු දෙයෙහි දැකීම් පමණක් (දිට්ඨො දිට්ඨමන්තං) වශයෙන් අවබෝධය ලැබී ප්‍රපංච ගොඩ නොනැගේ. එවිට හටගෙන නිරුද්ධ වන ස්කන්ධ පංචකයෙහි සතුවීමක්, ගුණකීමක්, බැසගැනීමක් සිදු නොවේ (එත්ථ වෙ නන්ථී අභිනන්දිතඛිබ්බං අභිවදිතඛිබ්බං අජ්ඣොසෙනඛිබ්බං). ඒ සමඟ ම රාග, පටිස, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, මාන, භවරාග, අවිජ්ජා යන කිසිදු අනුසය ධර්මයක් හට නොගනී. එම අනුසය ධර්ම නැති කළහි දඬු ගැනීම, ආයුධ ගැනීම, කලහ, විග්‍රහ, විරුද්ධකථා, පරුෂ වචන, කේලාම්, මුසාවාද ආදියට මුල් වූ චේතනා නිමාවට පත්වේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙහිදී කෙටියෙන් දේශනා කළේ අකුසල විතර්ක නිරවශේෂයෙන් නිරුද්ධ කරන ආකාරයයි. එය මහාකච්චාන මහරහතන් වහන්සේ සවිස්තරාත්මකව විස්තර කරන්නේ මෙසේයි.

සො චතාවුසො චක්ඛුස්මි අසති රූපෙ අසති චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙ අසති එස්සපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති නෙතං ධානං විජ්ජති. එස්සපඤ්ඤන්තියා අසති වෙදනාපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති නෙතං ධානං විජ්ජති. වෙදනාපඤ්ඤන්තියා අසති සඤ්ඤාපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති නෙතං ධානං විජ්ජති. සඤ්ඤාපඤ්ඤන්තියා අසති විතක්කපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති නෙතං ධානං විජ්ජති. විතක්කපඤ්ඤන්තියා අසති පපඤ්ඤාපඤ්ඤන්තිං පඤ්ඤාපෙස්සතිති නෙතං ධානං විජ්ජති.

ඇවැත්ති, ඒකාන්තයෙන් ඔහු ඇස නැති කළහි රූපය නැති කළහි චක්ඛු විඤ්ඤාණය නැති කළහි ස්පර්ශය යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. ස්පර්ශය පැනවීමක් නැති කළහි වේදනා යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. වේදනා යැයි පැනවීමක් නැති කළහි සංඥ යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. සංඥ යැයි පැනවීමක් නැති කළහි විතර්ක යැයි පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ. විතර්ක යැයි පැනවීමක් නැති කළහි ප්‍රපංච කොට්ඨාසයන්ගේ පැවැත්ම පිළිබඳ පැනවීමක් කරන්නේ ය යන මේ කරුණ විද්‍යමාන නොවේ.'

මෙයින් විස්තර වන්නේ අවිද්‍යාව නැති කළහි ඉන්ද්‍රිය ක්‍රියාකාරීත්වයේ ස්වභාවයයි. ඇස නැත, රූප නැති කළහි ආදි වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ඇසේ පෙනීමේ ශක්තිය නැති වීම හෝ රූප නොබලා සිටීම හෝ නොව අවිද්‍යා සහගත සිතින් ඇස, රූපය, වක්ඛු විඤ්ඤාණ ආදිය නොගන්නා ස්වභාවයයි. එනම් ඇස, රූප, වක්ඛු විඤ්ඤාණාදියෙහි අවිද්‍යාවෙන් සිත බැස නොගන්නා ස්වභාවයයි. සංසාර චක්‍රයෙන් නිදහස් වූ මානසික ස්වභාවය මෙමගින් පැහැදිලි කෙරේ.

අභිඤ්ඤ සූත්‍රය

ඉහත දැක්වූ පරිදි අවිද්‍යා සහගත ස්වභාවයෙන් අතමිදී සංසාර වක්‍රයෙන් නිදහස් වීම සඳහා කළ යුතු කාර්යභාරය පිළිබඳව අභිඤ්ඤ සූත්‍රයෙහි මැනැවින් විස්තර වේ. ඒ අනුව මෙලොව උපන් බුද්ධිමත් මනුෂ්‍යයකු විසින් තම විශිෂ්ටතම ඥානයෙන් ක්‍රියා කළ යුතු ආකාරය මෙහිදී විස්තර වේ.

1. මෙලොව උපත ලද බුද්ධිමත් මනුෂ්‍යයකු විසින් තම විශිෂ්ටතම ඥානයෙන් පිරිසිදු දත යුතු දේ නම් පංචුපාදනස්කන්ධයයි.
2. මෙලොව උපත ලද බුද්ධිමත් මනුෂ්‍යයකු විසින් තම විශිෂ්ටතම ඥානයෙන් දුරුකළ යුතු දේ නම් අවිද්‍යා හා භව තණ්හාවයි.
3. මෙලොව උපන් බුද්ධිමත් මනුෂ්‍යයකු විසින් තම විශිෂ්ටතම ඥානයෙන් වැඩිය යුතු දේ නම් සමථ - විදර්ශනා දෙකයි.
4. මෙලොව උපත ලද බුද්ධිමත් මනුෂ්‍යයකු විසින් තම විශිෂ්ටතම ඥානයෙන් සාක්ෂාත් කළ යුත්ත නම් විද්‍යා - විමුක්ති දෙකයි.

ඇස, කන, නාසය, දිව, කය හා මන යන ආයතන හය ඔස්සේ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්බ, ධම්ම යන අරමුණු පිළිබඳ දැන ගැනීමේ මුල් ම අවස්ථාව වන්නේ අතීත කර්ම වශයෙන් නිර්මාණය වන පඤ්චස්කන්ධයයි. මෙය උපෙක්ඛා සහගත වන අතර කෙලෙස් තත්ත්වයක් නොවේ. මෙලෙස භටගන්නා ස්කන්ධ පංචකයේ ස්වභාවය මැනැවින් තේරුම් නොගත හොත් නිරුද්ධ වූ ස්කන්ධ පංචකය අරභයා පංචුපාදනස්කන්ධයක් නිර්මාණය වේ. එවිට පංචුපාදනස්කන්ධ පංචකය අරභයා තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන භට ගැනීම නොවැළැක්විය හැක්කකි. අවිද්‍යා සහගත මනසේ පංචුපාදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත මෙම ක්‍රියාකාරීත්වය අවබෝධ නොවීම නිසා මෙලෙස දුක භටගන්නා ආකාරය මැනැවින් තේරුම් ගැනීම මෙලොව උපන් මනුෂ්‍යයකුට ලැබිය හැකි උසස් ම අධ්‍යාපනයයි. ඒ සඳහා කල්‍යාණ මිත්‍රයකු වෙතින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ පටිච්චසමුප්පාදය පදනම් කොටගත් චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව අසා තේරුම් ගැනීම අවශ්‍ය කෙරේ. එනම් සුතමය ඤාණය උපදවා ගත යුතුව ඇත. මෙම අවබෝධයන් සමග දුකින් නිදහස් වීම සඳහා අවිද්‍යාව හා භවතණ්හාව හැකිතාක් ඉක්මනින් දුරුකළ යුතු ය යන අවබෝධයට පත් වේ. ඒ සඳහා වැඩිය යුතු මාවත වශයෙන් හමුවන්නේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය පදනම් කොටගත් සමථ විදර්ශනා භාවනා මාර්ගයයි. එනම් කිසියම් කුසල අරමුණක සිත සමාධිමත් කරමින් ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන, නාමරූප ආදී පරමාර්ථ ධර්ම අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම වශයෙන් හැකිතාක් දුරට නුවණින් මෙනෙහි කිරීමයි. මෙහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් ක්‍රමයෙන් විද්‍යා - විමුක්ති සාක්ෂාත් වනු ඇත. මෙලෙස කොටස් හතරක් යටතේ සූත්‍රයෙහි විස්තර වන්නේ චතුරාර්ය සත්‍යයයි. එනම් පළමු පියවරින් දුක්ඛ සත්‍යය ද, දෙවන පියවරින් සමුදය සත්‍යය ද, තෙවන පියවරින් මාර්ග සත්‍යය ද, සිව්වන පියවරින් නිරෝධ සත්‍යය ද වශයෙනි.

අභිඤ්ඤ සූත්‍රයේ දැක්වෙන පරිදි ඉහත ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කිරීමට යමකු දක්ෂ වුවහොත් ඔහුට මේ ජීවිත කලය තුළදී ම තම බුද්ධිය හා උත්සාහයේ ප්‍රමාණයට ප්‍රතිඵල අත්විඳිය හැකි වේ. සද්ධා, විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා යන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම ක්‍රමයෙන් දියුණු වනු ඇත. මෙලෙස සිදුවන ආධ්‍යාත්මික දියුණුව පිළිබඳ ක්‍රමානුකූල විස්තරයක් මජ්ඣිම නිකායෙහි ඉන්ද්‍රියභාවනා සූත්‍රයෙහි විස්තර වේ.

ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රය

චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ වැටහීමෙන් යුතුව සතර සතිපට්ඨානය තුළ පිහිටා යමෙක් නිතර සිහියෙන් හා නුවණින් වාසය කිරීමට සමත් වුවහොත් ඔහු යළි යළිත් අවිද්‍යා සහගත වූ ස්කන්ධ පංචකයක් භට නොගන්නා සේ වහාම කෙලෙසුන්ගෙන් ඉවත් වෙයි. ඒ අනුව ඇසට රූපයක් පතිත වන විට ඇසිපය ගසන තරම් මඳ වේලාවකදී ද කණට ශබ්දයක් පතිත වීමේ දී අසුරු සැණක් තරම් ස්වල්ප වේලාවකදී ද නාසයට ගන්ධයක් පතිත වීමේ දී නොඑම් පතක ඇති දිය බිඳක් බිමට පතිත වන තරම් වේගයෙන් ද දිවට රසයක්

පතිත වන විට දිවආග රැඳී කෙළ පිඩක් බිමට පතිත වන තරම් මඳවේලාවකදී ද කයට ස්පර්ශයක් පතිත වන විට ශක්තිමත් පුරුෂයකු දිගු කළ අතක් නවන තරම් ස්වල්ප වේලාවකදී ද සිතට ධර්මාලම්භනයක් පතිත වීමේදී රත්කළ යකඩ බඳුනකට දියබිඳක් දමන විට එය වියළී යන තරම් සුළු වේලාවක දී ද වශයෙන් දැක්වෙන පරිදි ඉතා ඉක්මනින් අරමුණු විෂයයෙහි ප්‍රිය අප්‍රිය බව දුරු වී සිත උපෙක්ෂාවෙහි පිහිටයි. මෙයින් දැක්වෙන්නේ දහම් දැනුමෙන් හෙබි සිහි නුවණින් යුතු තැනැත්තා කෙතරම් දක්ෂ අයුරින් දුකින් නිදහස් වීමට සමත් ද යන්නයි. බුදුදහමෙහි විස්තර කෙරෙන අනුත්තර ඉන්ද්‍රිය භාවනාව මෙයයි.

නිවන් මගට ස්ථිරව බැසගත් (සේඛ) පුද්ගලයාගේ ස්වභාවය ද ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රයෙහි වැඩි දුරටත් විස්තර කර ඇත. ඒ අනුව සේඛ පුද්ගලයා ඇස කණ ආදී ඉන්ද්‍රියයන්ට රූප ශබ්දදිය පතිත වීමේ දී එමගින් සිතෙහි කෙලෙස් හට ගැනීමේ දී සිහිනුවණින් සිටීමේ හේතුවෙන් එයන් ලජ්ජාවට පිළිකුළට පත් ව වහා ම එම අකුසලයෙන් සිත මුදවා ගැනීමට දක්ෂ වෙයි. පිරිසිදුව සිටින තැනැත්තාගේ කයට කුණු වී ගිය සතෙකුගේ මළ කුණක් දමන විට ඇති වන පිළිකුළට බඳු පිළිකුළක් මෙයින් ඇති කර ගන්නා ශ්‍රාවකයන් ශ්‍රාවකයා වහාම එයින් ඉවත් වීමට කටයුතු කරයි. ඇස, කණ ආදී ඉන්ද්‍රිය පිළිබඳව මනා සිහියෙන් සිටීමේ ආනිසංස වශයෙන් මෙබඳු හැකියාවක් උදවේ. බුදුදහමෙහි දැක්වෙන සේඛ ප්‍රතිපදාව මෙයයි.

ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රයට අනුව ඉහළින් ම ඉඳුරන් සංවර කර ගත් පුද්ගලයාගේ ස්වභාවය විස්තර කර තිබේ. ඒ අනුව ඔහු තම සිත සපුරා සංවර කර ගැනීම හේතුවෙන් පිළිකුල් සහගත අරමුණෙහි නොපිළිකුල් සහගතව ද නොපිළිකුල් අරමුණෙහි පිළිකුල් සහගතව ද අවශ්‍ය නම් පිළිකුල් නොපිළිකුල් බව යන දෙක ම දුරු කොට මැදහත් ව ද සිටීමේ හැකියාව ඔහුට ඇත. මේ වන විට ඔහු තම සිත පරිපූර්ණ වශයෙන් දමනය කොට සිටියි. බුදුදහමේ දැක්වෙන භාවිතින්දිය හෙවත් රහත් උතුමකුගේ මානසිකත්වය මෙයින් පැහැදිලි කෙරේ. මෙලොව උපත ලද උත්තම මනුෂ්‍ය රත්නයකට ලද හැකි උත්තරීතර භාග්‍යය මෙමගින් පැහැදිලි කෙරේ.

කිංසුකෝපම සූත්‍රය

බුදුදහමට අනුව මනාව තම ඉඳුරන් සංවර කරගත් (භාවිතින්දිය) තැනැත්තාගේ ස්වභාවය කිංසුකෝපම සූත්‍රයෙහි උපමානුසාරයෙන් මැනවින් විස්තර කර තිබේ. ඒ අනුව දෙරටු හයක් සහිත ප්‍රාකාරයකින් වට වූ කිසියම් පිහිටා තිබේ. එහි දෙරටු හයෙහි දෙරටුපාලයන් සිටින අතර නගරය මැද සිව්මං සලෙහි නගර හිමියා වාසය කරයි. කිසියම් දූත යුවලක් එක්තරා පනිවුඩයක් රැගෙන එකී මාවත ඔස්සේ ගමන් කොට දෙරටු පාලයාගේ අධීක්ෂණය මත ඇතුළු වී නගර මැද සිටින නගර හිමියාට එම පනිවුඩය දී ආ මගින් ම නගරයෙන් ඉවත් වී යයි. මෙම උපමාවෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන්නේ මැනවින් දහම ප්‍රගුණ කොට උපරිම ලෙස සිහිය හා නුවණ පවත්වා ගන්නා ශ්‍රාවකයකු ක්‍රියා කරන ආකාරයයි. ඒ අනුව සතර සතිපට්ඨානය මත පිහිටා සමථ - විදර්ශනා නමැති දහමින් යුතුව සිටින විට ඇස ආදී ඉන්ද්‍රියයන්ට රූපාදී අරමුණු පතිත වන විට එය විඤ්ඤාණය නමැති නගර හිමියාට යථා පරිදි දන්වා ඇතුළු වූ ආයතනයෙන් ම ඉවත් ව ගිය හොත් කිසිදු රූපාදී අරමුණක සිත බැස නොගන්නා අතර ඒ මොහොතෙහි ම දුකින් නිදහස්වීමට අවස්ථාව උද වේ. බුදුදහමින් දැක්වෙන පරිදි ස්කන්ධ පංචකය නමැති මහා බර බහා තැබීමේ (හාර නික්බේප) ප්‍රතිඵලය මෙයයි.

බාහිය සූත්‍රය

බාහිරය දරුවීරයට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ ද භාවිතින්දිය පුද්ගලයකු කටයුතු කරන ආකාරයයි. ඒ අනුව යමෙක් උපරිම ලෙස සිහිය හා නුවණ තුළ සිටීමට දක්ෂ වුවහොත් ඇසින් රූපයක් දකීමේ දී ඒ මොහොතෙහි ම එහි ක්‍රියාකාරීත්වය, හේතුඵල සම්බන්ධය, අනිත්‍යතාව නුවණින් දැක වහාම දුකින් නිදහස්වීමට අවස්ථාව උදවේ. 'දිට්ඨො දිට්ඨමන්තං සුතෙ සුතමන්තං මුතෙ මුතමන්තං විඤ්ඤානෙ විඤ්ඤානමන්තං' වශයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළේ රූප ශබ්දදියෙහි සංවර විය යුතු ආකාරයයි. මෙහිලා ඇස යන ආයතනයෙන් රූප සම්බන්ධ වීමේ දී එම අද්දකීම කණ ආදී සෙසු ආයතනයන්ට ගැට

නොගසා ඒ ඒ ආයතනය තුළ දී ම නිරුද්ධ වන ආකාරය දැකීමට සිහිය හා නුවණ උපරිම ලෙස පවත්වා ගැනීමට දක්ෂ වනු ඇත. කණ ආදි සෙසු ආයතන / ඉන්ද්‍රිය පිළිබඳව ද මෙලෙස සිහිය පවත්වා ගනී. ආයතන කුසලතාව යනුවෙන් බුදුදහමෙහි දැක්වෙන්නේ මෙම දක්ෂතාවයි. යමෙකු මෙම කුසලතාව ඇති කර ගැනීමට සමත් වුවහොත් එවිට ජරා, මරණාදී දුක් සමුදය තමාගේ කර නොගනියි. දුකින් නිදහස් වීම හෙවත් විමුක්තිය යනු මෙයයි.

මේ සඳහා නිතර කල්‍යාණමිත්‍ර ආශ්‍රය, සද්ධර්මශ්‍රවණය, යෝනිසෝ මනසිකාරය හා ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව යන කරුණුවලින් උපකාරවත් බව සලසා ගැනීම අවශ්‍ය කෙරේ. ආධ්‍යාත්මික ගමන් මගෙහි ආරම්භයෙහි පටන් අවසානය දක්වා ම මෙම කරුණු හතර බෙහෙවින් උපකාරවත් වේ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත අනුපූර්ව ප්‍රතිපදාව

මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රයට අනුව ඉතා පැහැදිලි කරුණක් වන්නේ දුකින් නිදහස් වීමේ සම්පූර්ණ වැඩපිළිවෙළ රද පවත්නා ස්කන්ධ පංචකය සහිත පුද්ගලයා තුළ බවයි. කල්‍යාණමිත්‍ර ආශ්‍රය, සද්ධර්මශ්‍රවණය ආදි සාධක බාහිරින් ලැබුණ ද සසරින් මිදීමට අවශ්‍ය ක්‍රියාකාරීත්වය සත්ත්වයා වෙත වූවකි. බුදුරජාණන් වහන්සේ රෝහිතස්ස දෙවියාට දේශනා කළේ 'මේ බඹයක් පමණ වූ සඤ්ඤ සහිත සිත සහිත කයෙහි ම ලෝකයත්, ලෝක සමුදයත්, ලෝක නිරෝධයත්, ලෝක නිරෝධගාමිනී පටිපදාවත් පනවන බවයි.' භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළ පරිදි දර්ශන සම්පත්තියෙන් හා සීලයෙන් යුතුව සතිපට්ඨානය සම්පූර්ණ කළ පමණට ප්‍රඥව දියුණු වන අතර එපමණට සද්ධා, චිරිය, සමාධි ආදි සෙසු ඉන්ද්‍රිය ධර්මයන් ද සම්පූර්ණත්වයට පත් වේ.

තථාගත දේශිත ශ්‍රී සද්ධර්මයෙන් නිසිපල නෙළා ගත හැකි වන්නේ අවංකව මෙන් ම බුද්ධිමත්ව ක්‍රියා කිරීමෙනි. තමා තුළ පවත්නා තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන දුරුකරලීමේ අවංක උත්සාහයක් මෙන් ම පටිච්චසමුප්පාදය පදනම් වූ චතුරාර්ය සත්‍යය තේරුම් ගැනීම සඳහා තියුණු බුද්ධියක් නිරතුරුව පවත්වා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

අවිජ්ජා සූත්‍රයට අනුව සතර සතිපට්ඨානය නිසි ලෙස වැඩෙන්නේ ත්‍රිවිධ සුවර්තය ඇති විටයි. ත්‍රිවිධ සුවර්ත සම්පූර්ණ වීමට ඉන්ද්‍රිය සංවරයත් ඉන්ද්‍රිය සංවරය සඳහා සතිසම්පජ්ඤ්ඤයත් සතිසම්පජ්ඤ්ඤය සඳහා යෝනිසෝ මනසිකාරයත් යෝනිසෝ මනසිකාරය සඳහා ශ්‍රද්ධාවත් ශ්‍රද්ධාව සඳහා සද්ධර්මශ්‍රවණයත් සද්ධර්මශ්‍රවණය සඳහා කල්‍යාණමිත්‍ර ආශ්‍රයත් අවශ්‍ය කෙරේ. කල්‍යාණමිත්‍ර ආශ්‍රය ඇති විට සද්ධර්මශ්‍රවණය ලැබී එයින් ශ්‍රද්ධාවත් ශ්‍රද්ධාවෙන් යෝනිසෝ මනසිකාරයත් යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් සතිසම්පජ්ඤ්ඤයත් සතිසම්පජ්ඤ්ඤයෙන් ඉන්ද්‍රිය සංවරයත් ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන් ත්‍රිවිධ සුවර්තයත් ත්‍රිවිධ සුවර්තයෙන් සතර සතිපට්ඨානයත් සතර සතිපට්ඨානයෙන් සත්ත බොජ්ඣංගත් පරිපූර්ණත්වයට පත් ව විද්‍යාවිමුක්තිය සාක්ෂාත් වේ. මෙලෙස විද්‍යාවිමුක්තිය නිෂ්ටාව කොට ඇති සම්බුදු දහම් මගෙහි සියලු ගුණරුවන්හි ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ කල්‍යාණමිත්‍ර ආශ්‍රයයි.

මෙහිලා හුදෙක් කල්‍යාණ මිත්‍රයන් සිටීම පමණක් ප්‍රමාණවත් නොවන අතර කල්‍යාණමිත්‍රයන් හඳුනා ගැනීමටත් ඔවුන්ගේ ගුණයට ගරුකිරීමටත් ඔවුන් වෙතින් තම දිවිමගට ආලෝකයක් වූ සද්ධර්ම ප්‍රතිලාභය ළඟා කර ගැනීමටත් අප දක්ෂ විය යුතු ය. බුද්ධිමත් විය යුතු ය. අනනිමානී විය යුතු ය. කෙටියෙන් කිවහොත් (කරණිය) මෙන්ත සූත්‍රයෙහි ඇති ගුණාංගන්ගෙන් සමන්විත විය යුතු ය. මෙකී සියලු ගුණ දහමිහි උසස් ම ප්‍රතිඵලය වන්නේ ප්‍රඥව දියුණු වී දුකින් නිදහස්වීමයි. එහි දී රූප, වේදනා, සඤ්ඤ, සංඛාර, විඤ්ඤණ යන ස්කන්ධ පංචකය ක්ෂණිකව හටගෙන ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන බව මැනැවින් ප්‍රකට වේ. ඒ අතර ධාතු, ආයතන, ඉන්ද්‍රිය, නාමරූප ආදී නම්වලින් සඳහන් වන ජීවිතයේ පැවැත්ම විස්තර කෙරෙන සෙසු ධර්මයන්හි ද පවත්නා අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය මැනැවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වේ. මෙම අවබෝධය ලබනු වස් අප්‍රමාදී ව ක්‍රියා කිරීම ක්ෂණ සම්පත්තිය ලද බුද්ධිමත් සැමගේ ප්‍රධාන ජීවිත ඉලක්කය විය යුතු ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ අවසාන අවවාදය වූයේ ද අප්‍රමාදීව සතිපට්ඨානය තුළ හැසිරෙන ලෙසයි (හඤ්දනී හික්ඛවෙ ආමන්තයාමී වො වයධම්මා සංඛාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ).

සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කළින් අප ලබන අග්‍රතම ඵලය වන්නේ එක් පසෙකින් කම්මස්සකතා සම්මාදිට්ඨියෙන් යුතුව දන සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියා සපුරමින් සුගතිය ස්ථාවර කර ගන්නා අතර අනෙක් පසින් පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ මනා වැටහීමෙන් ස්කන්ධ, ධාතු, ආයතන පිළිබඳ අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණයෙන් නුවණින් මෙතෙහි කිරීමයි. එවිට ඇස, රූප, වක්ඛුවිඤ්ඤාණ, ස්පර්ශය, වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනා ආදී කිසිවක් තමා කර නොගෙන ඒවා ඇති ව නිරුද්ධ වන ආකාරය දකින නිරික්ෂකයකු බවට පත් වේ. එසේ මෙතෙහි කිරීම ද සත්ත්වයකු පුද්ගලයකු නොව හේතුඵල ක්‍රියාකාරීත්වයක් පමණක් ය යන්න දැකීමට අප දක්ෂ විය යුතු ය. මෙලෙස ක්‍රියා කිරීමේ ප්‍රතිඵල වශයෙන් අපගේ උත්සාහයේ හා බුද්ධියේ පමණට මේ ජීවිත කාලයේ දී ම කිසියම් පමණකට දුකින් නිදහස්වීමට අවකාශ උදාවේ. අපගේ ජීවිතයේ සැනසීම උදකර ගැනීමෙහි ලා ධර්මය හැර වෙනත් මවක් හෝ පියෙක් නොමැත (ධම්මං විනා නන්ථි පිනා ච මානා). ඒ සද්ධර්මය දුකින් නිදහස් වීම සඳහා කල්‍යාණ මිත්‍රයකු බවත් පත් කර ගනිමු.

අත්තදීපා භික්ඛවෙ විහරථ අත්තසරණා න අඤ්ඤාසරණා !

ධම්මදීපා භික්ඛවෙ විහරථ ධම්මසරණා න අඤ්ඤාසරණා !

තමා තමාට දිවයිනක්, පිළිසරණක් කොට ගෙන වාසය කරන්න. අන් සරණක් නොමැත.

ධර්මය දිවයිනක්, පිළිසරණක් කොට ගෙන වාසය කරන්න. අන් සරණක් නොමැත.

ඔබ සැමට තෙරුවන් සරණයි !

එක්සත් රාජධානියේ ලෙස්ටර් බෞද්ධ විහාරස්ථානයේ

සත්දින සදහම් වැඩසටහන 04

බු.ව. 2562 බක් මස

(2019 අප්‍රේල් මස 21 වන ඉරුදින)